

Divadlo na kraji lesa (na okraj tématu „Obnova vesnice“)

Nejprve je třeba jet vlakem do Varšavy a ještě dál, stále na sever, tam, kde kdysi bylo pohan-
ské Prusko. Pak ještě autobusem. Pak pěšky.
Pastvinami, mokřinami, lesem. Na samotě u le-
sa tam stojí stavení: kdysi statek, dnes divadlo.
Vesnické divadlo Wengajty.

Tak jsem dorazil do Wengajt i já. Místní nám
ukazují cestu do sálu: stačí si jen všimnout, že
jsem ve vysoké prostře vytápěné pecí a osvět-
lené svíčkami, že vedle sebe mám jakousi dívku
s dítětem na klíně a na protější straně sedí v ně-
kolika řadách lidé z okolních vesnic, a předsta-
vení začíná. Hraje se „Hošpoda ku věčnému po-
koji“ podle knihy Czesława Miłosze Źdoli Issy.
Příběh z Litvy počátku tohoto století: nedovole-
ná láska faráře Peiksvy a jeho hospodyně Mag-
dalény končí Magdaléninou sebevraždou, duch
nešťastné ženy se však i po smrti vrací do míst
svého pozemského štěstí. Nepomáhá svěcená
voda, přítrž zjevením udělají až vesničané, kteří
se v noci, posilnění vodkou, vydají na hřbitov,
při tajemném obřadu vykopou neporušené Mag-
dalénino tělo a probodnou srdce kulem. Jednot-
livé scény se střídají s hudbou lidových koledí,
která celý příběh pevně zasazuje do celoročního
koloběhu života na vsi.

Druhé představení je podle knih Stanisława Vin-
cenze, spisovatele z karpatské Verchoviny, au-
tora slavné románové ságy o huculských pas-
tevcích „Na vysoké polonině“ a jednoho z těch,
které wengajtské divadlo počítá mezi své du-
chovní otce. Vyprávění s nádechem legend
„O pravém židovi, antikristovi a přesvatém me-
tropolitovi“, miffici k základním filozofickým
otázkám, opět nerozlučně doplňuje hudba, včet-
ně tónů trombity - obrovské, přesto však pře-
kvapivě lehoučké trouby karpatských horalů.
Představení končí, lidé z okolních vsí se rozchá-
zejí. Večer však ještě pokračuje: herci opět při-
cházejí, tentokrát již „v civilu“ s hudebními ná-
stroji a jako první odcházejí na mlat, kde se za-
číná tancovat. Když ve dvě hodiny v noci od-
cházejí na nocleh, zábava ještě nekončí...

Divadlo v bažinách

Jaké vlastně je divadlo, které „Wengajty“ hrají?
Těžko jednoduše odpovědět. Je vesnické - vý-
běrem témat, inspirací lidovým uměním, svojí
výtvarnou tvář. Zároveň je však dobře poučeno
moderním divadlem, uměním i filosofií. Když
režisér, herec a muzikant Wacław Sobaszek, ve-
doucí osobnost Wengajt, mluví o svém oblíbeném
tématu decentralizace v kultuře - tato myš-
lenka prostupuje vše, co Wengajty dělají, stejně
jako téma tradice - odvolává se stejně na fran-
couzskou filozofku Simone Weilovou jako na
ruského režiséra Andreje Tarkovského.

Myšlenkový svět Wengajtů, jejich „hledání
ztraceného času“, jak Wacław rád říká, věrně
odrážejí jejich divadelní představení: důsledně
vycházejí z tradičního, pevně hierarchicky

uspořádaného světa evropské - a především vý-
chodoevropské - vesnice minulých staletí. Svět
pózorovaný z tohoto úhlu se v mnohém odlišuje
od toho, na který jsme zvyklí. Lidé z Wengajtů
to nahlas říkají málokdy, ale skrze jejich před-
stavení, postavená na koledích, tajemných pří-
bězích nebo legendách chasidských Židů, je
slyšet (záměrně tichounký) hlas polemiky se
směřováním dnešního světa.

Soubor se nevěnuje jen divadlu. Přinejmenším
stejně důležité jsou jeho vánoční a velikonoční
cesty po polském, ale třeba i ukrajinském ven-
kově, při nichž Wengajty obnovují tradici cho-
zení po koledě, hledají inspiraci a rozšiřují svůj
hudební repertoár. To mimochodem ukazuje,
jak hluboce se to, co tito lidé dělají, prolíná do
jejich vlastního života - divadlo, muzika, tradi-
ce, to zde není něco, co by se dělalo „od do“.
A v tomto prožívání je také asi klíč k tomu,
proč všech sedm členů souboru, vesměs lidé
z měst, nyní žije (někteří už řadu let) na ven-
kovské samotě. Cesty směřují již několik let ví-
ceméně do stále stejných míst - hlavně do vsi
Dziadówek při hranicích Litvy a do Karpat. Ve
Wengajtech těmto cestám říkají „putování do
Rachmanské země“: podle staré karpatské po-
věsti jsou Rachmanbvé dobré bytosti, prostřed-
níci mezi nebem a zemí, žijící v bájně zemi da-
leko na východě. Protože jsou až příliš dobří
a v lidském světě by neobstáli, umístila pověst
jejich zemi doprostřed moře a za vysoké hory -
kam se nikdo z lidí nedostane.

Hlavou dolů

Na druhý den po představení mám možnost po-
znat lidi, kteří se do Wengajt sjíždějí, zblízka.
Při obědě se mi podaří zaslechnout tuto větu:
„O exorcismech já nic nevím, já se zabývám jen
čarami, které souvisí s hudbou!“ To pan Bieł-
kowski z Varšavy, sběratel lidových písní, dis-
kutuje s vysokým Bělorusem Alexandrem o vý-
chodoevropských lidových obřadech. Alexandr
je z Minska, ale žije v polské Radom. Je výrob-
cem dud a niněr, což je tradiční nástroj běloru-
ských lidových hudebníků, lirníků, kteří kdysi
putovali zemí a zpívali duchovní písně. Měli
svá bratrstva, těšili se velké vážnosti. Napo-
sledy prý takový zpěvák hrál na trhu v Minsku
v roce 1945...

Je nápadné, kolik z lidí, sjíždějících se do Wen-
gajt, má podobný osud: v určitém okamžiku ži-
vota opustili zaběhnoutou dráhu a vydali se kam-
si jinam, kde patrně viděli cosi, co by mohlo dát
jejich životu hlubší smysl. Wacław Sobaszek se
ostatně nijak netají, že právě takové lidi vyhle-
dává. Ze sedmi členů souboru jsou mimochod-
em Poláci jen tři: další dva jsou Němci (z toho
jeden vlastně Rakušan z italského jižního Tyrol-
ska) a dva Ukrajinci. Každý z herců ovládá -
a ne ledajak - několik hudebních nástrojů, pro-
tože Wengajty jsou také, a možná především,

Kresba Jana Steklíka

skvělá kapela. Není rozhodně náhoda, že během
onoho čtyřdenního setkání se všechny tři noci
protančily.

Nemají to snadné - protože v dnešním Polsku,
podobně jako u nás, to vůbec kultura nemá
snadné. Tím spíše to platí o trochu tajemném,
do sebe uzavřeném divadle, jehož „principál“
Wacław otevřeně prohlašuje, že úspěch na ve-
řejnosti je to poslední, o co by tady mohlo jít.
Sehnat peníze na provoz za těchto okolností ne-
ní maličkost. Zatím však Vesnické divadlo
Wengajty hraje, zpívá, tancuje, jezdí po světě
a nic nenasvědčuje tomu, že by mělo přestat.
Jak píše S. Vincenz, huculští horalé měli někte-
ré druhy tanců, při nichž se tancovalo ve vyso-
kém tempu až do úplného vyčerpání. Podobně
hrají a zdá se, i žijí Wengajty. Proč? W. Sobas-
zek to na jednom divadelním setkání v roce
1989 vysvětloval takto: „Lidé na vsi kdysi říka-
vali, že Židé nemust pít vodu, protože u sebe
přechovávají tajemné mechovitě ovoce, zpřiso-
bující radost. Ta anekdota vypráví o podstatě
žítí. Pro mne se to spojuje s hudbou... Jde o to,
aby v hudbě bylo »vivace«. Vivace, neboli ry-
chlé tempo. Proč má být tempo tak rychlé? Od-
pověď nám dává staré pořekadlo, které říká, že
když jsou kůly v plotě hustě vedle sebe, žádné
prase neuteče.“

Petr Jokeš